

Aneta Suchoń

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

SPÓŁDZIELCZOŚĆ WIEJSKA W AUSTRII, FRANCJI I WIELKIEJ BRYTANII¹

RURAL COOPERATIVES IN AUSTRIA, FRANCE AND THE UNITED KINGDOM

Słowa kluczowe: ruch spółdzielczy, spółdzielnia rolnicza, rozwój obszarów wiejskich, wspólna polityka rolna

Key words: cooperative movement, farming cooperative, rural development, Common Agricultural Policy

Abstrakt. Przedstawiono wybrane zagadnienia dotyczące spółdzielczości w rolnictwie i na terenach wiejskich we Francji, Austrii i Wielkiej Brytanii, a także wskazano instrumenty prawne oraz o charakterze pozaprawnym, które wpływają na kierunki rozwoju spółdzielczości w tych krajach. W tym celu dokonano analizy przepisów prawnych. Nawiązano także do danych statystycznych obrazujących kierunki i tendencje rozwoju ruchu spółdzielczego. Zwrócono uwagę na podejmowanie działań propagujących rozwój spółdzielczości w krajach Europy Zachodniej i wysunięto postulat zmiany, nie tylko polskich przepisów prawnych, ale i większego docenienia znaczenia spółdzielczości w życiu społecznym i gospodarczym.

Wstęp

Obszary wiejskie stanowią ważną część terytorium Unii Europejskiej (UE). Mieszka na nich ok. 56% wszystkich obywateli (w Polsce ok. 40%) [www.prezydent.gov.pl]. Tylko część osób związana jest z rolnictwem, prowadząc gospodarstwo rolne albo pracując w nim. Coraz więcej jednak mieszkańców wsi swojej pracy zawodowej nie łączy z działalnością rolniczą. Dlatego niezmiernie istotne są działania, których zadaniem jest zwiększenie miejsc pracy na terenach wiejskich, gdyż wskaźnik bezrobocia jest tam wyższy niż w miastach. Dochody osób ze wsi są także często niższe niż mieszkańców miast. Istotne jest również dostarczenie ludności wiejskiej niezbędnych usług, poprawa infrastruktury, wykorzystanie energii odnawianej, rozwój kulturalny.

Do rozwoju obszarów wiejskich w wielu państwach UE przyczyniły się niewątpliwie spółdzielnie oraz możliwość skorzystania ze środków unijnych przez te podmioty. Spółdzielczość jest ruchem międzynarodowym, popularnym niemalże na całym świecie, zarówno w krajach rozwiniętych, jak i rozwijających się. Podmioty spółdzielcze działają we wszystkich branżach gospodarki. Główną cechą spółdzielni jest to, że nie działa ona dla zysku własnego, lecz członków. Uchwalona 20-22 września 1995 r. przez XXXI Jubileuszowy Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości określa, że „spółdzielnia jest autonomicznym zrzeszeniem osób, które zjednoczyły się dobrowolnie w celu zaspokojenia swoich wspólnych aspiracji i potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturalnych przez współposiadane i demokratycznie kontrolowane przedsiębiorstwo” [www.krs.org.pl].

Mimo że Komisja Europejska w wielu dokumentach podkreślała, że ekonomia społeczna i spółdzielnie przyczyniają się do realizacji kluczowych celów UE, takich jak polityka społeczna i zatrudnienie, rozwój regionalny oraz rolnictwo, nie ma ogólnego unijnego aktu prawnego dotyczącego zakładania oraz spraw organizacyjnych spółdzielni [Biała Księga 2001]. Zagadnienia te są przedmiotem regulacji krajowych każdego państwa członkowskiego. Wyjątkiem jest spółdzielnia europejska, której ogólne zasady działania zawarte zostały w rozporządzeniu Rady Nr 1435/2003/WE z 22.7.2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (Dz.Urz. WE nr L.207 z 18.08.2003).

¹ Artykuł został przygotowany w ramach własnego projektu badawczego *Spółdzielczość w rolnictwie i na terenach wiejskich w ustawodawstwie polskim oraz wybranych państw europejskich*. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki.

Jednocześnie wyróżnić można zróżnicowane krajowe źródła regulacji prawnych dotyczących problematyki spółdzielczości. Z uwagi na ograniczone ramy artykułu dokonano wyboru trzech państw, w których ruch spółdzielczy jest rozwinięty, jednakże odmienne są rozwiązania prawne. Otóż we Francji, poza ogólną ustawą o statusie spółdzielni nr 47-1775 z 10 września 1947 r. istnieją także przepisy szczególne odnoszące się do wybranych branż spółdzielczości. Przykładowo, problematyka spółdzielni rolniczych zawarta została w kodeksie rolnym (księga V, tytuł II), spółdzielni handlowców detalicznych w kodeksie handlowym. W Austrii odnotować należy jeden ogólny rozbudowany akt prawny dotyczący wszystkich rodzajów spółdzielni, natomiast w Wielkiej Brytanii ustawodawstwo odnoszące się tylko do spółdzielni jest bardzo ogólne, wręcz znikome, a większe znaczenie mają statuty i akty wewnętrzne, czyli regulacje, które nie są źródłami prawa powszechnie obowiązującego [Ott 1996].

Celem pracy było przedstawienie wybranych zagadnień dotyczących spółdzielczości w rolnictwie i na terenach wiejskich w Austrii, Francji i Wielkiej Brytanii, a także podjęcie próby wskazania instrumentów prawnych oraz tych o charakterze pozaprawnym, które wpływają na kierunki rozwoju spółdzielczości w tych krajach.

Spółdzielczość w Austrii

Ruch spółdzielczy w Austrii ma długą tradycję i nadal odgrywa ważną rolę w gospodarce tego kraju. Szczególnie istotne są banki spółdzielcze i spółdzielnie rolnicze. Wspomnieć także warto o zrzeszeniach i organizacjach spółdzielczych promujących oraz pomagających w rozwoju spółdzielczości, w tym szczególnie o: Genossenschaftsverbände, Österreichischer Genossenschaftsverband, Österreichischer Raiffeisenverband, Konsumverband, Verband gemeinnütziger Bauvereinigungen-Revisionsverband. W Austrii istnieje około 551 banków spółdzielczych, 99 spółdzielni towarowo-usługowych Raiffeisen i spółdzielni rolniczych, 118 spółdzielni mleczarskich i około 830 spółdzielni o innych celach. Spółdzielnie w tym państwie zrzeszają ponad 2 mln członków. Są szczególnie ważnym partnerem w rolnictwie [Kühl 2012]. Przedsiębiorstwa te dostarczają rolnikom sprzęt i inne środki produkcji, a jednocześnie kupują od nich produkty rolne, które zostaną następnie wykorzystane zgodnie z zapotrzebowaniem na rynku żywności. Udział spółdzielni mleczarskich w rynku mleka jest bardzo wysoki. Podmioty te mają one łącznie ponad 64 000 członków [Kühl 2012].

Dla rozwoju obszarów wiejskich szczególnie istotne są spółdzielnie typu Raiffeisen. W 2008 r. 99 Raiffeisen tzw. towarowych łącznie ze spółdzielniami rolniczymi realizowały obroty w kwocie 4,035 mld euro (2007 r. 3,785 mld euro). Spółdzielnie Raiffeisen są ważne dla całego obszaru, przede wszystkim w zakresie dostarczania podstawowych towarów, np. paliwa z własnych magazynów. Prowadzą około 676 marketów budowlanych z szeroką ofertę produktów. Produkty dla domu i ogrodu poleca 1600 sklepów Raiffeisen, a także żywność dla konsumentów i zwierząt domowych [Kühl 2012].

Przechodząc do krótkiego przedstawienia regulacji prawnych, wyjaśnić należy, że prawo austriackie dotyczące spółdzielni zawarte jest przede wszystkim w ustawie spółdzielczej z 1873 r. (Gesetz vom 9. April 1873, über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften – RGrBl. Nr. 70/1873 ze zm.). Ten akt prawny był oczywiście kilka razy nowelizowany, dzięki czemu uwzględnia zmieniające się uwarunkowania gospodarcze i społeczne [Dellinger 2006]. Oczywiście prócz zasad organizacyjnych związanych z zakładaniem i funkcjonowaniem spółdzielni uregulowanych we wspomnianym akcie prawnym, na działalność tego typu podmiotów gospodarczych wpływają także inne akty prawne, np. *Genossenschaftsrevisionsgesetz*, *Genossenschaftverschmelzungsgesetz* *Genossenschaftskonkursverordnung*, przepisy podatkowe, rozporządzenia unijne dotyczące spółdzielni europejskiej. Na działalność spółdzielni rolniczych oddziałują natomiast unijne i krajowe akty prawne związane ze wspólną polityką rolną. Z uwagi na historyczne powiązanie Austrii z Niemcami na terenie omawianego kraju duży wpływ na rozwój spółdzielni rolniczych miała działalność Friedricha Wilhelma Raiffeisena, który w XIX-wiecznych Niemczech tworzył organizacje zrzeszające rolników [Helios 2009].

Według art. 1 austriackiej ustawy spółdzielczej *Genossenschaftsgesetz* niniejsza ustawa ma zastosowanie do stowarzyszeń o osobowości prawnej, o nieograniczonej liczbie członków, które w znacznej mierze mają służyć wsparciu swoich członków przy nabywaniu albo gospodarowaniu. Przykładem są spółdzielnie kredytowe, zakupowe, sprzedażowe, konsumpcyjne, przetwórcze, użytkowe, budowlane, mieszkaniowe.

Spółdzielnie w Austrii są podmiotami prawnymi, które powstają na podstawie wpisu do handlowego rejestru. Warto podkreślić, że po zmianie przepisów spółdzielnia może zostać utworzona przez co najmniej dwie osoby. Umowa spółdzielcza, zwana statutem, musi być zawarta w formie pisemnej. Poza tym niezbędne jest przystąpienie spółdzielni do odpowiedniego związku rewizyjnego (audytowego). Osoby fizyczne, prawne czy jednostki niemające osobowości prawnej mogą stać się członkami po złożeniu pisemnego oświadczenia (deklaracji). Później musi nastąpić jego akceptacja przez władze spółdzielni i nabycie co najmniej 1 udziału. Jeżeli wynika to ze statutu, możliwy jest zakup więcej niż jednego udziału. Nie powinno mieć to jednak wpływu na prawo głosu. Statut może uzależnić członkostwo od niektórych osobistych wymagań, takich jak określony zawód lub miejsce zamieszkania na wskazanym obszarze. Od czasu nowelizacji ustawy z 2006 r. możliwe jest także członkostwo inwestorów, którzy nie są tzw. użytkownikami spółdzielni, czyli np. nie dostarczają produktów lub pracują w spółdzielni.

Prawo austriackie przewiduje interesujące rozwiązanie. Możliwe jest założenie albo spółdzielni z nieograniczoną odpowiedzialnością, albo z ograniczoną odpowiedzialnością członków [Roessl, Reiner 2010]. W pierwszym przypadku każdy członek odpowiada solidarnie za zobowiązania spółdzielni całym swoim majątkiem, w drugim przypadku tylko do wysokości ustalonej wcześniej kwoty. W przypadku spółdzielni nabywczych i gospodarczych mających w głównej mierze za cel pozyskiwanie środków spożywczych i innych towarów do gospodarstw domowych oraz w dalszej mierze zbyt towarów (spółdzielnie konsumenckie), odpowiedzialność może być ograniczona do wysokości udziału w spółdzielni, jeśli wynosi on co najmniej 1 euro i gdy spełnione są inne wymagania określone w przepisach. Należy jednak zaznaczyć, że członkowie spółdzielni z nieograniczoną odpowiedzialnością odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem za wszystkie zobowiązania spółdzielni, o ile aktywa spółdzielni nie wystarczają na pokrycie tych zobowiązań, w przypadku likwidacji lub upadłości. Kto przystępuje do istniejącej już spółdzielni, odpowiada tak samo jak pozostali spółdzielcy za zobowiązania zaciągnięte przez spółdzielnię przed jego przystąpieniem. Umowa, która zawiera odmienne postanowienia nie wywołuje skutków prawnych wobec osób trzecich.

Austriacka ustawa o spółdzielniach przewiduje dwa obowiązkowe organy. Jest nim walne zgromadzenie i zarząd. Jeśli spółdzielnia ma co najmniej 40 pracowników, konieczne jest powołanie dodatkowo rady nadzorczej [Roessl, Reiner 2010].

Spółdzielczość we Francji

Wyodrębnić można różne rodzaje spółdzielni działających we Francji. Popularne są spółdzielnie podstawowe, które odbierają od rolników ich zbiory, często je przechowują, a potem na jak najlepszych warunkach wprowadzają na rynek. Niektóre spółdzielnie dysponują odpowiednimi budynkami i wyposażeniem celem zapewnienia magazynowania. Wyróżnić należy także spółdzielnie zaopatrzenia. Te podmioty kupują produkty takie, jak: nasiona, opakowania, nawozy, pestycydy, sprzęt rolniczy, by następnie sprzedać je swoim członkom. Odnotować należy także spółdzielnie usług, których zadaniem jest zapewnianie swoim członkom wszystkich usług niezbędnych do produkcji rolnej, np. konserwacji i naprawy sprzętu rolniczego, drobnych prac budowlanych. Niektóre spółdzielnie zajmują się przetwórstwem mleka, trzody chlewnej, wytwarzaniem pasz. Udział spółdzielni w przetwórstwie wzrasta, gdyż spółdzielnie realizują plan przejmowania wielu spółek z o.o. z sektora prywatnego. Spółdzielnie są wtedy współnikami takich spółek [*Agricultural Cooperation ...2005*].

We Francji funkcjonuje obecnie ponad 3500 rolniczych przedsiębiorstw spółdzielczych (spółdzielni, związków spółdzielczych, SICAs) oraz około 1500 oddziałów (bez CUMA). Ich łączny

obrót w 2004 r. wynosił ponad 77 mld euro. Spółdzielnie stanowią także istotne miejsce pracy dla ponad 150 000 pracowników, przyczyniając się do wzrostu zatrudnienia na obszarach wiejskich i ich rozwoju. Prowadzenie działalności rolniczej na wsi wpływa pozytywnie na lokalny rozwój gospodarczy. Członkami francuskich spółdzielni rolniczych mogą być producenci rolni z danego regionu. Spółdzielnie przystosowują się do zmieniających się warunków występujących na francuskiej wsi, przyczyniając się do rozwoju rolnictwa i regionu kraju. Poza tym od kilku lat zaobserwować można przejęcie wielu ważnych przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego przez spółdzielnie i stworzenie oddziałów zajmujących się marketingiem i przetwórstwem [Chômel 2010].

Według francuskiego kodeksu rolnego spółdzielnie rolnicze służą wspólnemu użytkownikowi przez rolników wszystkich środków ułatwiających lub pozwalających rozwijać ich działalność rolniczą i poprawiać lub zwiększać wyniki tej działalności. Spółdzielnie rolnicze mogą się zrzeszać w związki spółdzielni rolniczych, które podlegają tym samym przepisom co spółdzielnie rolnicze, z wyjątkami określonymi w kodeksie rolnym. Kodeks ten zawiera wiele szczegółowych przepisów dotyczących zakładania i funkcjonowania spółdzielni rolniczych. Stanowi m.in., że powinny mieć co najmniej siedmiu członków. Aby założyć spółdzielnię, należy dokonać wpisu nie tylko do Rejestru Handlowego, ale ponadto niezbędna jest decyzja Rady Spółdzielni Rolnych (*Haute Conseil de la cooperation Agricole*).

Członkiem spółdzielni rolniczej może być przede wszystkim każda osoba fizyczna lub prawna o statusie rolnika lub leśnika prowadząca działalność na obszarze terytorialnym spółdzielni rolniczej. Może nim być także zgrupowanie wspólnie gospodarujących rolników, stowarzyszenie lub związek rolników o celu wspólnym lub pokrewnym z misją danej spółdzielni rolniczej, a także inna spółdzielnia rolnicza lub ich związek, nawet jeśli ich siedziba znajduje się poza obszarem danej spółdzielni rolniczej. Jednocześnie art. L. 522-3 kodeksu rolnego wymienia enumeratywnie także osoby fizyczne i prawne, które mogą być partnerami niewspółpracującymi, czyli nieprowadzącymi działalności rolniczej. Chodziło przede wszystkim o ludzi zainspirowanych ideą solidarności, połączonych wspólnymi zasadami zarządzania społecznością: pracowników stowarzyszeń, instytucji kredytowych, izb regionalnych bądź departamentalnych, organizacji działających na rzecz rozwoju rolnictwa lub stowarzyszeń rolniczych międzybranżowych. Możliwe jest także członkostwo inwestorów.

Spółdzielczość w Wielkiej Brytanii

Anglia uważana jest często za kolebkę ruchu spółdzielczego. Powstały tam pierwsze spółdzielnie, które potem świetnie się rozwijały i przystępowała do nich coraz większa liczba spółdzielców². Warto dodać, że próby zakładania stowarzyszeń samopomocy zaczynają się w Anglii już w drugiej połowie XVIII stulecia. Były to przeważnie młyny i piekarnie. Natomiast w 1844 r. w miejscowości Roczdale powstała jedna z pierwszych spółdzielni o profilu spożywczym [Thugutt 1938]. Z kolei spółdzielnia rolna została założona w 1867 r., aby dostarczać nasiona i nawozy dla swoich członków będących producentami rolnymi. Z uwagi na coraz większą popularność spółdzielni w tym dziale gospodarki w 1949 r. powołana została Federacja Spółdzielni Rolniczych w Wielkiej Brytanii i Irlandii (FAC), jako organ centralny, którego zadaniem była koordynacja już funkcjonujących spółdzielni rolniczych [Spear i in. 2012]. Spółdzielnie rozwijały się w Wielkiej Brytanii w XX wieku, jednak w latach 90. ubiegłego wieku istniało dużo mniej spółdzielni niż przykładowo we Francji i Niemczech. Jednocześnie od kilku lat zaobserwować można w tym kraju coraz większe zainteresowanie spółdzielczością. Świadczą o tym dane statystyczne. Pod koniec 2012 r. działało w Wielkiej Brytanii około 5933 spółdzielni. Jest to wzrost o 8,9% w porównaniu do 2011 r., gdy było 5450 takich podmiotów. Dla porównania w 2009 r. było ich 4992, a w 2008 r. 4820. Pod koniec 2012 r. spółdzielnie zrzeszały ponad 13,5 mln członków, a ich obrót wynosił ponad 35 mld funtów [UK co-operative economy 2012].

² W 1913 r. w angielskich spółdzielniach było 2 878 648 członków. W ciągu wojny do 1918 r. przybyło prawie 1 mln. Potem każdy rok wykazywał wzrost stały i znaczny. W 1936 r. osiągnięto liczbę członków 7 807 942 [Thugutt 1938].

W Wielkiej Brytanii popularne są spółdzielnie: konsumentów, usług finansowych, rolnicze i rybackie, mieszkaniowe, transportowe, edukacji i szkolnictwa, turystyczne, energii odnawialnej, farmaceutyczne. Spółdzielnie działają także w rolnictwie, jednak w tym dziale gospodarki nie ma ich tak dużo, jak w innych krajach starej UE. Przyczyniła się to tego także struktura rolnictwa i powierzchnia gospodarstw rolnych. W 2011 r. funkcjonowało około 500 rolniczych i rybackich spółdzielni, których obrót wynosił około 4,5 mld £ (5,1 mld euro) [*Co-operative Sector* 2011]. Spółdzielnie mają duży udział na rynku mleka oraz owoców i warzyw. W tej pierwszej branży ponad 90% skupu i produkcji przetworów mlecznych dokonywanych jest przez spółdzielnie [Spear i in. 2012].

Coraz większe zainteresowanie spółdzielczością związane jest z kryzysem gospodarczym. W tym państwie wielu specjalistów uważa, że właśnie spółdzielnia jest świetną formą angażowania społeczeństwa w rozwijanie wspólnej działalności gospodarczej. Stąd w promocję tego ruchu włącza się także rząd Wielkiej Brytanii. Chodzi przede wszystkim o wspieranie badań naukowych dotyczących spółdzielczości, łatwiejszy dostęp do informacji o tej formie prawnej, a także wskazywanie, że stanowi ona szansę dla osób bezrobotnych w zakresie znalezienia pracy.

Największą i najbardziej rozpoznawalną część ruchu spółdzielczego w Wielkiej Brytanii stanowią od wielu lat spółdzielnie detalistów, zwane także konsumentkami. Są to spółdzielcze przedsiębiorstwa działające na rzecz swoich członków, klientów, mające sieć sklepów. Największy udział mają w sektorze sprzedaży żywności, choć od wielu lat poszerzają działalność w takich obszarach, jak: biura podróży, usługi finansowe, apteki. Wiele spółdzielni rozpoczynało działalność na terenach wsi albo małych miast zwykle tylko od jednego sklepu. Stopniowo rozszerzały działalność, otwierając kolejne punkty lub łącząc się z innymi tego rodzaju podmiotami. W Wielkiej Brytanii obecnie najpopularniejsza jest Co-operative Group, wielobranżowa spółdzielnia konsumentka, uznawana za największe tego typu przedsiębiorstwo na świecie. Jest to grupa przedsiębiorstw prowadzonych według zasad spółdzielczych i będących własnością jej członków (konsumentów), których jest ponad 6 mln. Grupa dysponuje ponad 4,8 tys. punktów sprzedaży, zatrudnia ponad 100 000 osób i ma roczne obroty w wysokości 13 mld funtów. Działalność Co-operative Group obejmuje sprzedaż żywności, ale także prowadzenie biur podróży, zakładów ubezpieczenia, aptek, świadczeniem usług pogrzebowych, usług finansowych i prawnych. Coraz bardziej popularną jest także sprzedaż przez internet. Członkostwo jest otwarte dla wszystkich, a w związku z tym, że każdego roku spółdzielcy otrzymują udział w zysku, nadal są osoby zainteresowane członkostwem w Co-operative Group. Spółdzielcami są często rolnicy, którzy dostarczają wyprodukowane w swoich gospodarstwach produkty rolne do sklepów prowadzonych w ramach Co-operative Group [www.co-operative.coop 2013].

Jeżeli chodzi o ustawodawstwo, w Wielkiej Brytanii podmiot, który zamierza działać według zasad spółdzielczych, ma prawo wyboru formy prawnej. Obejmuje on rejestrację zgodnie z Companies Act 2006 i wtedy zarejestrowana spółka musi spełnić określone wymagania, aby można było uznać, że działa według zasad charakterystycznych dla spółdzielni. Niemniej jednak akt prawny, jakim jest Industrial and Provident Societies Acts 1965 to 2003³, przewiduje odrębną procedurę dla założenia spółdzielni. Z kolei spółdzielnie oszczędnościowe i kredytowe oraz świadczące inne usługi finansowe muszą spełnić przesłanki określone w innych aktach prawnych [Snaith 2010].

Industrial and Provident Society (IPS) jest podmiotem związanym z zakładaniem działalności handlowej, w tym spółdzielni i charytatywnych organizacji w Wielkiej Brytanii. Spółdzielnie konsumentów, rolne i rybackie, mieszkaniowe, kluby sportowe z reguły dokonują rejestracji właśnie w Industrial and Provident Society, a nie w rejestrze spółek [Snaith 2001].

Zakres przedmiotowy Industrial and Provident Societies Acts (*Co-operative and Community Benefit Societies and Credit Unions Act*) obejmuje procedurę i wymagania rejestracji. Określa także przykładowo przyczyny rozwiązania i wykreślenia z rejestru podmiotu. Wspominany akt prawny był wielokrotnie nowelizowany. Na podstawie jednej z nowelizacji omawianego aktu prawnego nastąpiło zmniejszenie minimalnej liczby członków wymaganych do zarejestrowania podmiotu z 7 do 3. Celem zmiany było złagodzenie wymogów formalnych rejestracji i zachęcenie

³ Zmiana nazwy na the Co-operative and Community Benefit Societies and Credit Unions Acts 1965 to 2010 po wejściu w życie art. 2 Co-operative and Community Benefit Societies Act 2010 [Snaith 2010].

do zakładania nowych. Dopuszczono także do członkostwa inwestorów, którzy nie są użytkownikami spółdzielni, ale wnieśli wkład do spółdzielni i uczestniczą w podziale zysku. Nadal pozostały jednak przepisy ochronne członków podstawowych. Chodzi o ograniczenia inwestorów w zakresie głosowania. Należy stwierdzić, że omawiany akt prawny bardzo ogólnie zajmuje się zagadnieniami związanymi z organizacją i funkcjonowaniem spółdzielni. Duże znaczenie mają zatem statuty i dokumenty wewnętrzne spółdzielni. Przede wszystkim podmiot musi działać zgodnie z zasadami spółdzielczymi. W świetle wymagań FSA ustalonych na podstawie Industrial and Provident Societies Acts 1965, stowarzyszenie zamierzające zarejestrować się jako spółdzielnia musi spełnić kilka warunków. Po pierwsze, istnieć musi wspólność interesów. Chodzi o wspólne ekonomiczne, społeczne i kulturowe potrzeby wszystkich członków spółdzielni. Po drugie, prowadzenie działalności gospodarczej zostanie podjęte dla realizacji wzajemnych korzyści jej członków, tak że zysk członków będzie wynikać głównie z ich uczestnictwa w działalności. Udział może różnić się w zależności od rodzaju działalności i może polegać na zakupie lub sprzedaży produktów do spółdzielni, korzystaniu z usług i udogodnień oferowanych przez podmiot lub świadczeniu usług potrzebnych do prowadzenia ich działalności [Snaith 2001, 2010]. Po trzecie, kontrola spółdzielni spoczywa na wszystkich członkach. Jest to realizowane przez nich na równych zasadach i nie powinno być uzależnione od wysokości wkładu, jaki członek wniósł do spółdzielni. Zastosowanie powinna mieć zasada – jeden członek, jeden głos. Osoby mające władze w spółdzielni powinny być wybierane przez członków, którzy mogą je w każdej chwili odwołać. Po czwarte, jeśli zasady ustalone w spółdzielni przewidują podział zysku, to musi być on rozdzielany pomiędzy członków zgodnie z tymi regułami. Każdy członek powinien otrzymać kwotę, która odzwierciedla stopień, w jakim sprzedawał produkty do spółdzielni lub brał udział w prowadzeniu działalności [Snaith 2001].

W kolejnych latach można spodziewać się zmian przepisów dotyczących spółdzielczości. W styczniu 2012 r. brytyjski premier David Cameron ogłosił zamiar konsolidacji i zmiany aktów prawnych związanych m.in. ze spółdzielczością.

Podsumowanie

Przeprowadzone rozważania pozwalają na wysunięcie następujących wniosków. Spółdzielnie działające w rolnictwie i na obszarach wiejskich mają bogatą historię oraz ugruntowaną pozycję zarówno we francuskim, jak i austriackim systemie prawnym. Zarówno ustawodawca austriacki, jak i francuski stara się wprowadzić przepisy prawne, które mają rozwiązywać problemy prawne istniejących podmiotów i zachęcić do zakładania nowych. Ciekawa sytuacja występuje w Wielkiej Brytanii, gdzie przepisy prawne dotyczące spółdzielczości nie są rozbudowane, jednak od kilku lat odnotować należy zainteresowanie taką formą prawną zarówno prawodawców, rządu, organizacji pozarządowych, jak i społeczeństwa. Świadczą o tym programy promujące spółdzielnie, jako zrzeczenie obywateli odpowiednie na czasy kryzysu gospodarczego. Wprowadzone zostały także zmiany przepisów, a kolejne są planowane przez rząd, który docenia ich duże znaczenia ruchu spółdzielczego w życiu społecznym i gospodarczym.

Polski prawodawca, tworząc nowy model spółdzielczości, powinien bezsprzecznie skorzystać z doświadczeń i niektórych rozwiązań występujących w omawianych krajach. Chodzi w szczególności o zmianę definicji spółdzielni, uproszczenia odnoszące się np. do zakładania spółdzielni, poszerzenie spraw, które mogą być uregulowane w statucie, wprowadzenie możliwości głosowania drogą elektroniczną albo pocztową. Zasadne wydaje się wprowadzenie zasady, że w skład zarządu mogą wchodzić tylko członkowie spółdzielni albo przeważająca ich liczba. Konieczne są także zmiany przepisów dotyczące podziału majątku w przypadku likwidacji spółdzielni oraz zniesienie podwójnego opodatkowania, tj. dochodów spółdzielni oraz członków w przypadku otrzymania nadwyżki bilansowej. Zasadne wydaje się w przyszłości uchwalenie odrębnej ustawy o spółdzielniach w rolnictwie, a w tym zakresie pomocne mogą być szczegółowe przepisy o spółdzielniach rolniczych i ich związkach zawarte we francuskim kodeksie rolnym. Niezbędne są także działania promocyjne spółdzielczości w kraju i upowszechnianie wiedzy o ruchu spółdzielczym, co ma miejsce np. w Wielkiej Brytanii.

Literatura

- Agricultural Cooperation in France*. 2005: French Ministry of Agriculture and Fisheries Edited, Paris. Wersja uaktualniona i przetłumaczona z j. francuskiego na j. angielski przez Coop de France, lipiec 2005.
- Biała Księga o przedsiębiorstwach spółdzielczych*. 2001: Komisja Europejska, Dokument konsultacyjny Unii Europejskiej, Bruksela, s. 2-12.
- Chômel C. 2010: *France*, [W:] *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Part II. National Report*, Bruksela, s. 519-545.
- Co-operative Sector*: 2011: Co-operatives UK, www.uk.co-op/economy/sectors, dostęp marzec 2013.
- UK co-operative economy* 2012: Co-operatives UK, Britain's return to co-operation 2011, dostęp marzec 2013.
- Dellinger M. 2006: *Aktuelle Aenderungen im Genossenschaftsrecht*, Raiffeisenblatt, nr 10, www.raiffeisenblatt.at, dostęp marzec 2013.
- Helios M. 2009: *Ertragsbesteuerung der Genossenschaft und ihrer Mitglieder*, [W:] M. Helios, T. Strieder (red.), *Beck'sches Handbuch der Genossenschaft*, Wyd. Beck, München, s. 2-20.
- Kühl R. 2012: *Support for Farmers' Cooperatives. Country Report Austria*, Wageningen UR, s. 14-50.
- Ott U. 1996: *Die landwirtschaftlichen Kooperativen in die Europäischen Gemeinschaft*, Duncker&Humblot, Berlin, s. 149-160.
- Roessl D., Reiner E. 2010: *Austria*, [W:] *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Part II. National Report*. Bruksela, s. 325-342.
- Rozporządzenie Rady Nr 1435/2003/WE z 22.7.2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej, Dz.Urz. WE nr L. 207 z 18.08.2003 r.
- Snaith I. 2001: *What is an Industrial and Provident Society?*, *Journal of Co-operative Studies* 34, s. 37-42.
- Snaith I. 2010: *United Kingdom*, [W:] *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE). Part II. National Report*, Bruksela, s. 971-997.
- Spear R., Westall A., Burnage A. 2012: *Support for Farmers' Cooperatives; Country Report: The United Kingdom*, Wageningen UR, s. 10-50.
- Thugutt S. 1938: *Rozwój spółdzielczości w różnych krajach*, <http://kooperatyzm.pl/rozwoj-spoldzielczosci-w-roznych-krajach-1938>, dostęp marzec 2013.
- www.prezydent.gov.pl, dostęp 2013.
- www.krs.org.pl, dostęp 2012.
- www.co-operative.coop, dostęp 2013.

Summary

The paper presents selected issues concerning cooperatives in agriculture and rural areas in France, Austria and the United Kingdom, as well as the legal and extralegal instruments which influence the trends of cooperative development in those countries. Additionally, the paper presents statistical data showing tendencies of development of the cooperative movement. The article also mentions the actions taken to promote the development of cooperatives in the Western Europe. Finally, it suggests that it is not enough to change the Polish legislation, but it is also essential to emphasize the importance of cooperatives in social and economic life.

dr Aneta Suchoń
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Zakład Prawa Gospodarczego i Rolnego
ul. Wojska Polskiego 28
60-637 Poznań
tel. (61) 848 61 02
e-mail: asuchon@up.poznan.pl